

Погуда Н.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Харків, Україна

Івченко Л.О.

к.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу

Національний університет харчових технологій

Київ, Україна

Примак Т.Ю.

к.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу

Національний університет харчових технологій

Київ, Україна

ЗАЛЕЖНІСТЬ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ВІД ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У сучасних умовах економіки усіх країн зазнають реальних змін під впливом коронавірусної пандемії. Сфера послуг чи найгостріше і найскоріше почала відчувати реалії світового процесу: закриття аеропортів, відміна усіх типів транспортних сполучень, закриття або обмеження роботи закладів харчування та розміщення, відмова туристів від подорожей, спад роботи туристичних операторів та, як наслідок, відмова від повернення коштів. Тому туристична сфера, за прогнозними даними, найбільше може постраждати від впливу глобалізаційного процесу.

За даними ЮНВТО [1] обсяг міжнародних туристичних потоків у 2020 році скоротиться на 20-30% у порівнянні з 2019 роком, що призведе до скорочення обсягів доходів на 450-500 млрд. дол., тобто на третину від обсягів попереднього року. У той же час, очікується і суттєве скорочення персоналу у туристичній сфері (до 50 млн. ос. у всьому світі), оскільки більшість підприємств даної сфери є малими та середніми (майже 80% від загальної кількості). Спираючись на тенденції минулих років, можна говорити, що даний фактор негативно відобразиться на усіх сферах, але особливо на туристичній.

Вплив події такого масштабу вказує на те, що сфера послуг досить чутливо реагує на вплив факторів зовнішнього середовища.

У підтвердження цього, можна проаналізувати динаміку розвитку туризму у світі та Україні і простежити, що внутрішнє і зовнішнє середовище і раніше суттєво впливали на розвиток туристичної сфери. Аналіз світових тенденцій свідчить про те, що найбільш вагомий вплив протягом останніх років мала світова економічна криза 2008 року (рис.1.).

Слід зазначити, що для туризму, напередодні кризи, характерною була тенденція до зростання протягом попередніх років, де світовий темп приросту з 1995 року до 2007 року становив в середньому у світі 4%. У зазначений період були регіони, які відчули негативний вплив на розвиток туризму через терористичні акти, вірусні інфекції та економічний спад (особливо було

характерно для 2003 року).

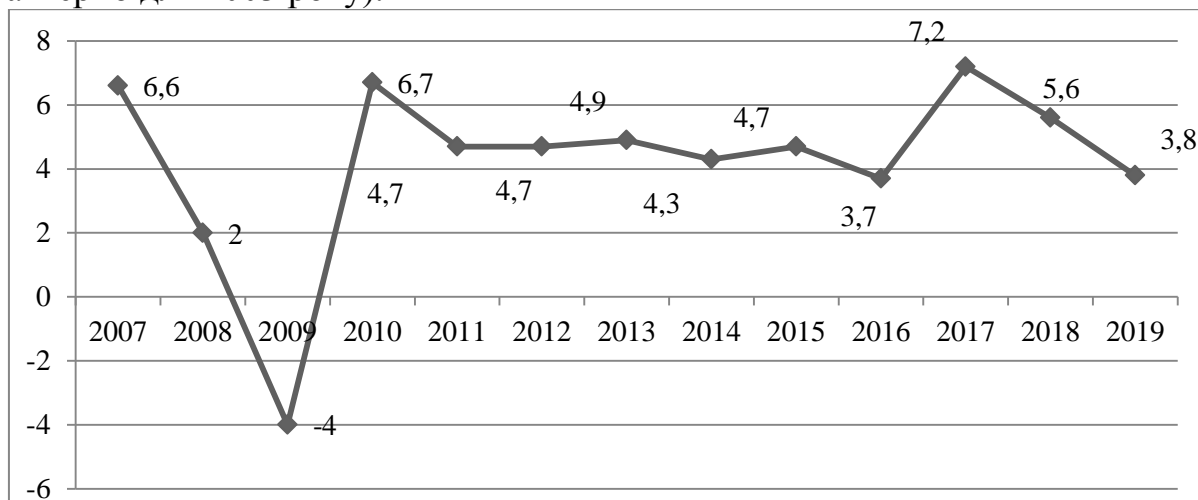

Рис. 1. Зміна приросту міжнародних туристичних потоків у світі, % [2]

Перший квартал 2008 року характеризувався як позитивний з темпом зростання у межах 5%, однак початок світової економічної кризи негативно позначився на туристичній сфері, і за підсумками року відбулося падіння обсягів туристичних потоків на 4%. У той же час відновлення туристичних потоків відбулося досить швидко – обсяги потоків відновилися за два роки (кількість туристів у 2008 р – 959,6 млн.ос., 2009 р. – 918,9 млн.ос., 2010 р.- 978,9 млн.ос.)

Туризм, хоч тоді і зазнав падіння обсягів, однак у порівнянні з такими сферами як будівництво чи автомобільна сфери, виявився більш стійким до впливу зовнішнього середовища. Сезон 2009 року для певних регіонів завершився від’ємними показниками (Європейський регіон), а для інших навпаки показав суттєве зростання (на Близькому Сході динаміка міжнародних прибуттів зросла на 18% у порівнянні з 2008 роком, а Африканський регіон подвоїв кількість відвідувачів до попереднього періоду). У 2014 та 2016 роках відбулося певне скорочення у динаміці міжнародних прибуттів у світі, що пояснюється скороченням кількості туристів на Близькому Сході (на 2,4% по відношенню до 2015 року), локальними подіями у таких країнах як Україна (2014 р.), Туреччина, Франція та Бельгія (2016 р.), однак в цілому, туризм характеризувався позитивною тенденцією в середньому у світі (+4,3 % та +3,7% відповідно). Скорочення у 2018-2019 роках, по відношенню до попередніх років, туристичних потоків пояснюється певною економічною, соціальною та геополітичною невизначеністю (наприклад, Brexit чи рух «жовтих жилетів») у різних регіонах світу.

Туризм в Україні також характеризувався деякими позитивними змінами, до настання негативних подій 2014 року всередині країни, і відповідно, глобальних впливів 2008 та 2020 років.

Однак для туризму України відмінною особливістю є динаміка зростання виїзних туристичних потоків, попри вплив світових та локальних подій (рис.2).

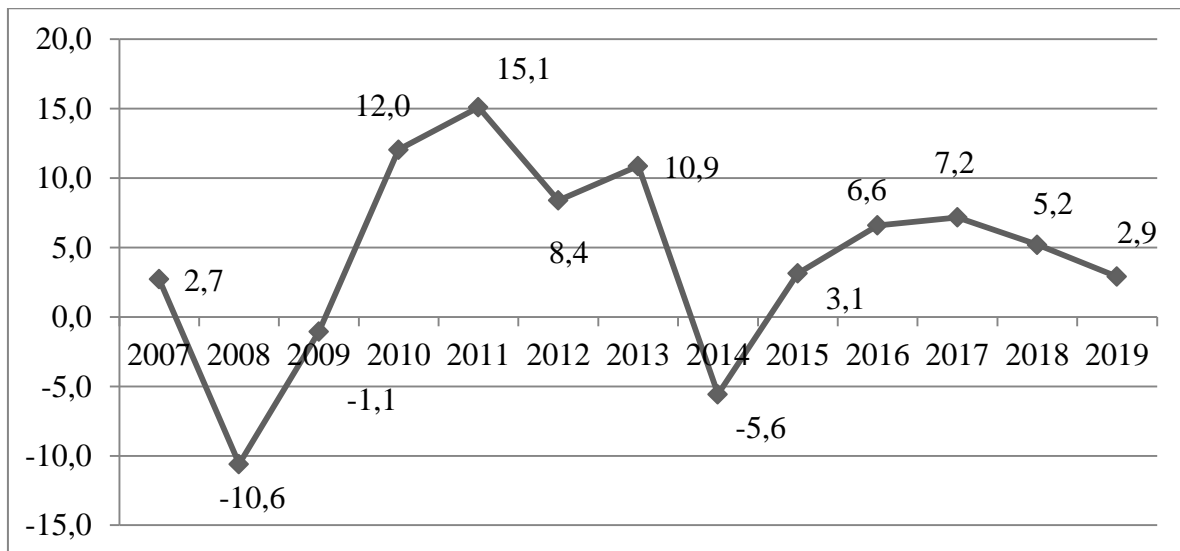

Рис. 2. Темпи приросту виїзних туристичних потоків України, % [3]

Аналіз динаміки виїзних туристичних потоків показує, що світова економічна криза негативно вплинула на дані потоки, скоротивши їх майже на 11 % у порівнянні з 2007 роком. У той же час, військові та політичні події в Україні 2014 року хоч і скоротили даний вид туризму, однак скорочення було значно меншим і становило понад 5 % (по відношенню до 2013 року). Даний факт вказує на те, що локальні події, які відбуваються в середині країни, менш суттєво позначаються на вподобаннях туристів, які виїжджають за кордон.

У той же час, аналіз динаміки в'їзного туризму свідчить, що він суттєво залежить від подій саме внутрішнього характеру (рис.3).

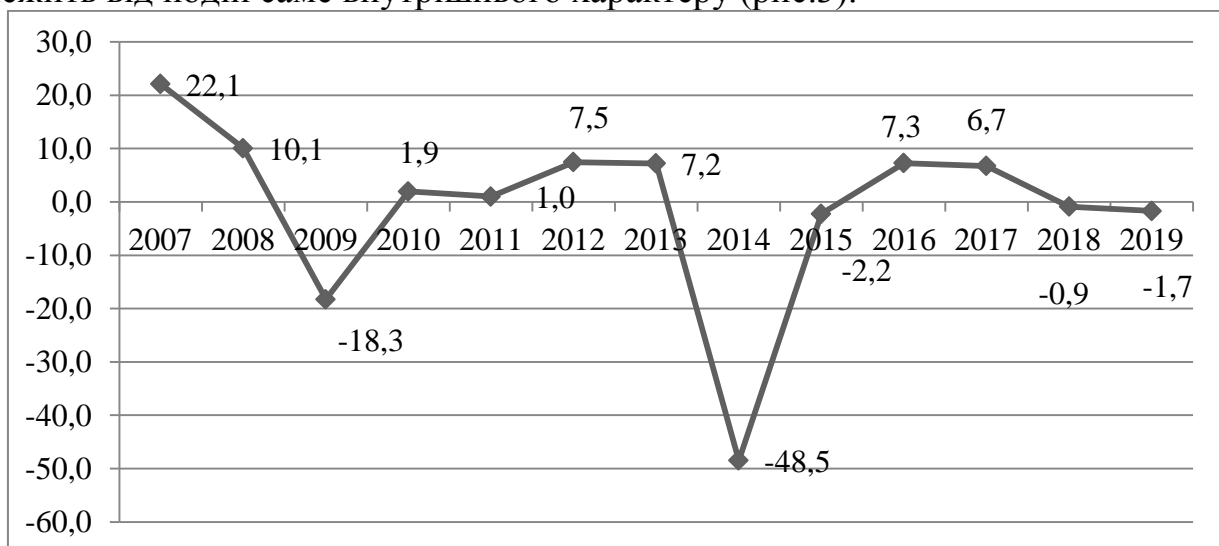

Рис. 3. Темпи приросту в'їзних туристичних потоків України, % [3]

Порівнюючи динаміку зміни туристичних потоків України, можна простежити наступні особливості. Світова економічна криза 2008 року призвела до скорочення в'їзду іноземних громадян на 18,3% (що на 6% більше у порівнянні з виїзними туристичними потоками). Події на Сході України та анексія Криму також негативно відобразилися на кількості в'їзних туристів, скоротивши туристичні потоки майже на 50%. Подальший аналіз даного виду

туризму свідчить про щорічний приріст іноземних туристів у середньому 5%, однак загальна чисельність туристів, які в'їжджали на територію України протягом 2016-2019 років, є суттєвою нижчою у порівнянні з аналогічними показниками 2007-2013 років (не досягаючи рівня 65%).

Аналіз динаміки світових та вітчизняних туристичних потоків дозволив зробити наступні висновки.

По-перше, існує тісний зв'язок між в'їзними потоками та локальними факторами. Події локального характеру можуть суттєво як скорочувати, так і збільшувати в'їзний туристичний потік. Наприклад, події 2011 року у Єгипті призвели до зменшення в'їзного туристичного потоку в країні на 32,4%, у 2015 році для Франції було характерним скорочення кількості туристів на 2,3%, події того ж року у Туреччині скоротили потік на 23,2 % (на дане скорочення вплинуло і закриття повітряного чартерного сполучення з Росією). Наприклад, проведення спортивних заходів, міжнародних конкурсів, Олімпійських ігор призводять до зростання в'їзних потоків.

По-друге, події світового масштабу мають істотний вплив як на в'їзні, так і на виїзні туристичні потоки. Наприклад, після подій світової економічної кризи 2008 року в Ізраїлі відбулося скорочення в'їзного потоку на 9,7%, виїзного на 4,7%; у Бразилії в'їзний туризм скоротився на 4,9%, виїзний – на 6,1%; у Греції в'їзний демонстрував від'ємну динаміку на 6,4%, у той же час виїзний зменшився до 1%; для Іспанії також характерним було скорочення в'їзного туризму на 8,7%, а виїзного – на 0,5%. При цьому загальною тенденцією, очевидно, є більший негативний вплив глобальних економічних спадів на динаміку розвитку саме в'їзного туризму країн-туристичних акцепторів.

Отже, локальні та глобальні світові процеси чинять вагомий вплив на розвиток туризму у будь-якому регіоні. Ступінь змін туристичної сфери країни залежить від ряду факторів, де вирішальну стабілізаційну роль має стан розвитку економіки та підтримка держави. Вплив деяких світових процесів не вдасться оминати, тому розвиток туризму і суміжних йому сфер необхідно буде не лише підтримати, але й надати допомогу як для стабілізації, так і майбутнього розвитку.

Список літератури

1. The World Tourism Organization (UNWTO). URL: <https://unwto.org/news/international-tourism-arrivals-could-fall-in-2020>
2. UNWTO World Tourism Barometer. URL: <https://www.e-unwto.org/toc/wtobarometerrus/18/1>
3. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=be44a1a7-69b3-4a77-a86a-447499abcd66&tag=Analitika&isSpecial=true>.